

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Ђура Јакшић

ПЕСМЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање и брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналнo издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Ђура Јакшић

ПЕСМЕ

Садржај

МОМА	2
МИЛА.....	3
СТАЗЕ	5
ГДЕ ЈА.....	6
ЈОШ.....	7
ПУТ У ГОРЊАК	8
НОЋ У ГОРЊАКУ	13
НА НОЋИШТУ	15
ВЕЧЕ	16
ОРАО.....	18
ПОСЛЕ СМРТИ.....	19
ЈА САМ СТЕНА	20
ЋУТИТЕ, ЋУТ'ТЕ!.....	24
ПИЈЕМ.....	26
ПАДАЈТЕ, БРАЋО.....	27
КРОЗ ПОНОЋ	29
ЉУБАВ	30
ЦРНОГОРАЦ ЦРНОГОРКИ.....	32
НА ЛИПАРУ	34
ПОНОЋ.....	36
ЈЕВРОПИ	39
ОТАЦ И СИН	41
ОТАЏБИНА	43
ЈЕДНОЈ НЕСТАШНОЈ ДЕВОЈЦИ	45

КАРАУЛА НА ВУЧЈОЈ ПОЉАНИ	47
КАО КРОЗ МАГЛУ.....	54
ПОЗДРАВ	55
ЈАН ХУС.....	58
КАЛУЂЕРИ	62

ПЕСМЕ

МОМА

Кад би мома звезда била,

Никад не би душа моја

Бела данка зажелела.

1856.

МИЛА

„**В**ина, Мило!“ — орило се

Док је Мила овде била.
Сад се Мила изгубила:
Туђе руке вино носе.
Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Нема нама Миле више!
Оно мало веселости
Што имаше добри гости,
То код Миле оставише.
Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Из Милиних руку мали'
— Ма се растô бела света —
Место чаше од бермета
Отрова би прогутали.

Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи.

Ко да игра? Ко да пева?
Ко да жедни? Ко да пије?
Ко ли бригу да разбије?
Неста Миле, нешта ћева!
Ава точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи!

1856.

СТАЗЕ

Две преда мною стазе стоје:

Једна с цвећем, друга с трњем;

Гвоздене су ноге моје —

Идем трњу да се врнем.

Ја уступам цвећа стазе

Којима је нога мека;

Нек' по цвећу жене газе,

А трње је за човека!

1856.

ГДЕ ЈА...

де ја шећер сијем,

Ту отров израсти;
Где ја певат мнијем,
Ту ћу у плач пасти;

Где на друга бројим,
Ту крвника имам;
Где ја лавор својим,
Трнов венац примам...

Скори свећа крају,
Данак црној ноћи —
Ал' крај моме вају
Никад неће доћи!

1856.

ЈОШ...

Један дим још, једну чашу,

Једна песма, једна сека!

П' онда збогом, тамбурашу!

Збогом, крчмо, занавека!

1856.

ПУТ У ГОРЊАК

О

д Великог Села до самога Ждрела

Кô да ј' вила нека ћилим разастрела
Од зелене траве и свакаке шаре,
Да себи домами уморне бећаре;
Па доклен ти вила лаког санка бира,
Хлађан поток слабе ноге ти испира,
Ветрови ти тихи лепи мирис дају,
Заслађене хране горком уздисају...
Са далеког пута уморан сам сео,
Не би' л' санка нашô, сетан, невесео.
Повило се цвеће, полегла је трава,
Али мене санак давно избегава!
Сила се је мисли врзло по памети...
Много ли сам страдô, кад се срце сети:
Никад добро јутро! Никад добро вече!
Мени ноћца лако никад не протече...
У мислима, тако, уздахнô сам јако,
А сузе су текле низ образ полако;

Од груди се мојих вечан огањ створи,
Да у њима душа пре рока изгори!
По големом свету млађан се потуцам —
Што громовник нисам, да на судбу пуцам?...
Све што ми је било недраго и драго,
Остављат сам морô равно, подједнако!
Па где сад почивам?... О, да дивна места!
Лепша никад није с уресом невеста!
Извезено цвећем, окићено горам' —
Ја и ово место оставити морам!
Ено, већ се крију сјајни сунца зраци,
Ка западу златни путују облаци;
Торбицу сам свезô, опанак притегô,
И ја бих са сунцем некуд даље бегô;
Али једно срце, друго судба жели:
Ја по судби морам, што она придели.
Видиш оно стење што се небу пење?
То је воља судбе... горко придељење!...

Кô боланог нада, небу подигнута,
Подиже се гора од камена љута,
Болну диже главу, а коленом клеца
Каменито срце Млава јој просеца:
Зајазит се не да, мумла, јечи, стење,

И у муци тешкој прождире камење;
На њу, грешну, сунце никада не сија,
Само гром је, мразну, са хуком пробија,
Пламенита муња опали јој лица,
Да већма потавни, срамна проклетница!
У нечистом недру вечну клетву скрива,
Зато гдегде грми, и немо почива:
Благослов је проклô српски царе Лазо —
Како би јој и бог милости указô!?...
Поред ње ме, бујне, тврда стаза води.
Али куда, куда? — Куд сам орô ходи.
Повише облака, и од неба више,
Јер, уместо неба, пуст се камен диже...
Не чује се тица, баш никаква гласа,
До вечите хуке безбожних таласа...
Не знам даље стазе, не знам даљег пута,
У 'вакој се гори најлакше залута.
[.....
.....]
Изнемогло тело сурвало се доле
Поред неке пусте развалине голе.
Тврдиња је била некад ово стара,
Чувала је верно свога господара,
А данаске шта је развалина ова?...

Постала је гнездо суријех орлова!...
Слушала је негда бојних труба звуке,
Шта данаске слуша?... Међеде и вуке!
Силена је војска овде становала —
Наместо је војске маховина пала!
Под маховом леже старе славе знаци,
Оружије светло, коњи и јунаци...
Све ту мирно лежи, под стеном страхоте,
Из прашине њине гуштери се коте...
На њој данас седим и даљину гледим:
Ваљда гдегод ближе миран кров се диже,
Или добар пастир стаду следи белом?...
Ал' ништа не беше у околу целом!
Као да је камен у љутини пукô
И у пукот своју све живо повукô!...
Ал' шта се забеле у горскоме мраку?
То је бела кула на цркви Горњаку!
Раширила крила лабудова бела,
Белоћу је снега на себе узела;
Крст се на њој блиста, сунцу одговара
И по хладној стени златне пруге шара.
Једно се је звоно с беле куле чуло,
У моме је срцу трипут одјекнуло;
Запојаше тихо калуђери свети...

Можете л' ме, ноге, бар донде понети?
Ено ми дворишта, ено дворских врата,
Примиће ме у двор, страна, непозната;
Одмор ће ми дати, то ми само треба,
А благослов на нас бог шаље са неба!...

У Подгорицу 1857.

Горњак је манастир, задужбина цара Лазара, лежи у најдивљем пределу поред Млаве, на граници између Хомољског и Млавског среза у Пожаревачком окружју. — *Велико Село и Ждрело* места су у истом окружју. — *Млава* је река која изнад Жагубице у окружју пожаревачком извире и код Костоца у Дунав утиче. Прича се да је цар Лазар хтео преко ње разговарати се са некаквим свецем Григоријем, који је близу Горњака у гори постио, па како је Млава онуда текла са великом хуком, да нису могли речи један другом разумети, то је светитељи прокуну и оно се место данас зове *Тишина*, јер одонда увек ћути тамо Млава.

Напомена Ђуре Јакшића

НОЋ У ГОРЊАКУ

Као бедем тврди црна поноћ стоји,

Преко кога прећи пуст се живот боји.
Побожна обитељ светог манастира
Грешноме је телу давно нашла мира.
Онемеше стене што неме бејаху,
Умукнуше звери у дивијем страху.
Не миче се листак, шума не шумори,
Мрка поноћ прети мркој пустој гори...
Па и Млава пуста уздише потмуло,
Да се не би њено уздисање чуло.
Сама у свом страху природа се грози,
Страховите тајне нема поноћ носи...
Уздрма се кула, звоно се занија,
У цркви се чује молитвица тија,
Ужегу се саме погашене свеће —
Кроз немо двориште неки дух пролеће.
На челу се бледом, где је круна сјала,
Светитељска светлост дивно заблистала...

Тихим ходом прође кроз дворану стару,
Поклони се трипут светоме олтару,
Па ишчезне опет у поноћном мраку...
Тако царе Лазо доходи Горњаку.

7 Подгорцу 1857.

НА НОЋИШТУ

С
тудена ме киша шиба

Већ васцели дан;
Ој, прими ме, крчмарице,
У твој лепи стан!

Саву, Млаву и Мораву
Прелазећи ја,
Тебе сам се зажелео
И лакога сна.

Наточи ми чашу вина
Из подрума свог;
Пољуби ме, загрли ме,
Помогô ти бог!

Сумраковац 1857.

ВЕЧЕ

Као златне токе крвљу покапане

Доле пада сунце за гору, за гране.

И све немо ћути, не миче се ништа,
Та најбољи витез паде са бојишта!

У срцу се живот застрашеном таји,
Само ветар хуји... То су уздисаји...

А славуји тихо уз песмицу жале,
Не би ли им хладне стене заплакале.

Немо поток бежи — ко зна куда тежи!
Можда гробу своме — мору хлађаноме?

Све у мртвом сану мрка поноћ нађе;
Све је изумрло. Сад месец изађе...

Смртно бледа лица, горе небу лети:

Погинули витез ено се посвети!...

1857.

ОРАО

Б лизо до неба гора је чарна,

Не треба орлу тек један лет,
Само да пусти крила немарна —
Презрô је давно презрени свет.

По тавној магли тешког вихора
Неће на земљу ни небо, хол!
Небо му с' чини да пасти мора,
А пуста земља сам један бол.

Тихо се вије, облаке гони,
Презирућ гледа у сунчан зрак...
Стреловит после на земљу рони
И крвљу капа земаљски мрак.

У Сумраковцу 1858.

ПОСЛЕ СМРТИ

Ножеви кад ми срце поделе,

Над гробом звекне кржави мач,
Слатке девојке, ружице беле,
Нећу да чујем ваш горки плач!

Немојте рећи: „Овде почива
Љубави наше увели струк!“
Не кун’те земљу, није вам крива —
Стишајте јада ласкави звук!

Немојте трошит руже убаве,
Китећи њима мој вечит дом!
Реците само: „Доста је славе —
Веран је био народу свом“.

1858.

ЈА САМ СТЕНА

Ј а сам стена,

О коју се злоба мори,
Светска чуда и покори.
Многи тежак облак, јека,
Крш громова, огањ, клетва
И сто чуда неба, земље,
Разбило се о менека...
Усамљена
На средини морске пене,
Цепам муње и громове;
А таласе рикајуће
Са храпавим камом груди
У капљице ситне мрвим.
У ноћима смрти страшне
На раме ми тице слећу
И злослутним гракћу гласом:
Пакост, злобу и несрећу —
Што злокобних

Два'ест осам стојим лета,
Презирући, смејући се
Пакостима безбожника;
Хладна, нема —
За радости и за злости
Непомична, неосетна,
У којојзи отров-срце,
Уморена љута змија,
На узглавку — вечном мраку,
На камену од увреда,
Размрскана, ћути, спава...
Ја сам стена... ал' крвава!...
Испарана гневом, једом,
Заљуљана муком, бедом!...
Смрт ми грозна, немилосна,
Са песницом коштуњавом,
Злокобницом ока свога,
Умирућа часом прети...
Чекај, селе!
Још не желим ја умрети!
Док се земља не затресе,
Бурно море не зајоше,
Не поцрни сјај звездани,
И месеца светлост бледа

Не завије у облаку
Божје правде и истине,
Сјајне зоре и вечери
Зрак црвени не протури
У крваве љуте змије,
Којима ће дух вечити
По јауку, болу, писци,
Несрећнога шибат света —
Донде — донде!...
Увређено срце моје,
У вечитом болу, гневу,
Смеха се је зажелело...
— Ха! Ил' можда неће доћи
Страшног суда глас ужасни?
Можда никад неће моћи
Горкој муци и јауку
Насмејат се срце моје?...
Иди!... Иди!...
Не дирај ме мразном руком,
Да преживим вечност тужну
На врлетном моме вису,
Где ме чуда и отрови
Злобног света узвисише —
Ал' отклен ћу сам, по вољи,

Стојат... пасти... или вечно
Зла и подлост презирати
Ледним оком горског лава...
Ја сам стена, ал' крвава!...

1860.

ЋУТИТЕ, ЋУТ'ТЕ!...

Ћ

утите, ћут'те!... С пером у руци

Стекô сам себи у роду глас;
С крвавом сабљом на бојној муци
Бољи сам био — бољи од вас!

Да сте ме вид'ли — то да сте само!
Ал' онде, знајте, не беше роб!
Убојне сабље кад потрзамо:
Победа! Јуриш! Ил', боље, гроб!

Звук трубе, хуји, пољана јечи,
Грми и пуца огањ и прах;
Ћутећи стојиш, падаш без речи,
Гинеш за народ, гинеш без стрâ.

Пламен и дим, гори нам лице,
Мрки кô вуци дођемо сви —
Али где бесте ви, кукавице,
Пудљивци худи, лажљиви пси?...

1860.

ПИЈЕМ...

ијем, пијем... ал' у пићу

Још се никад не осме'ну' —

Као да је рујним вином

Бог полио хладну стену!

Посрне л' ми каткад нога,

Дружина се луда смије —

Ал' се брзо смеха трза,

Кô од једа љуте змије...

А ја пијем, јоште пијем —

У том ми се срце пара —

Ћутећи се само играм

Љутим врхом од ханџара...

1861.

ПАДАЈТЕ, БРАЋО...

адајте, браћо! Плин'те у крви!

Остав'те села, нек' гори плам!

Бацајте сами у огањ децу!

Стресите с себе ропство и срам!

Гините, браћо, јунаци, људи!

За пропаст вашу свет ће да зна...

Небо ће плакат дуго и горко,

Јер неће бити Србина...

Ми несмо браћа, ми Срби несмо!

Или ви несте Немањин сој?

Та да смо Срби, та да смо људи —

Та да смо браћа — ох, боже мој!...

Та зар би тако с Авале плаве

Гледали ледно у огњен час?

Та зар би тако, ох, браћо драга,

Та зар би тако презрели вас?...

Презрите братства покор и клетву,

Што небо даде, погаз'те ви!

Та није л' грешно, није ли грозно:

Крв деце ваше гледамо ми!...

А где је помоћ ил' суза братска?

Ил' „Јуриш, роде, за брата свог!“?...

У вељој беди, смрти и крви,

Данас вас саме оставља бог!

Ал' опет, грешан, грешно сам певô

Рањено срце народа мог!

Та Србин кипи, кипи и чека —

Ал' не да ђаво... ил' не да бог!

1861.

КРОЗ ПОНОЋ

Кроз поноћ нему и густо грање

Види се звезда тихо трептање,
Чује се срца силно куцање; —
О, лакше само кроз густо грање!

Ту близу поток даљину пара,
Ту се на цвећу цвеће одмара,
Ту мене чека ашиковање; —
О, лакше само кроз густо грање!

Пашћу, умрећу, душа ми горе,
Растопиће ме до беле зоре
Кô груду снега врело сунчање; —
О, лакше, лакше кроз густо грање!

1861.

ЉУБАВ

1.

Љубим те, љубим, душо,

Љубим те, рају мој!

А осим тебе никог,

До само народ свој.

Он ће са мачем доћи

Кад куцне један час —

Отеће стару славу,

Добиће нови глас.

А ти ћеш, моје сунце,

Сво благо моје — сво,

Ти ћеш ми родит сина,

Да чува благо то.

2.

Често те у сну сивам,

Моја љубави!

Често те тако виђам,

Цвете убави!

Па грлим небо плаво,

Грлим, уздишем;

А љубим сунце јарко,

Љубим, издишем.

Ал', ево, зора свиће,

И, ево, прође сан;

Ал' тебе нема, нема —

Нема да сване дан!

1862.

ЦРНОГОРАЦ ЦРНОГОРКИ

Ране моје љуто тиште,

Мила, дивна Црногорко!

Моје груди помоћ ишту,

Испаране на бојишту.

Помоћ, помоћ, Црногорко!

Потпраши ми пушке мале:

Руке су ми малаксале

Секућ Турке, Црногорко!

А кад паднем, горски лаве,

Моја лепа Црногорко,

Тешке ране и кржаве

Нек замене турске главе!

Ох, свети ме, Црногорко,

Не кукањем и са плачем,

Већ крвавим љутим мачем:

У бој, у бој, Црногорко!

А на дому храни синке,
Моју наду, Црногорко;
Оне дивне мушке слике,
Оне храбре осветнике.

Храни, негуј, Црногорко,
И леп наук казуј њима:
Светити се душманима —
Моја верна Црногорко!

1862.

НА ЛИПАРУ

Ј есте ли ми род, сирочићи мали?

Ил' су и вас, можда, јади отровали?

Или вас је, слабе, прогонио свет —

Па дођосте само да, кад људе знамо,

Да се и ми мало боље упознамо,

У двопеву тужном певајући сет?...

Ми смо мале,

Ал' смо знале

Да нас неће

Нико штети,

Нико смети

Тако волети,

Као ти —

Ћију ћи!

Моје тице лепе, једини другари,

У новоме стану познаници стари,

Срце вам је добро, песма вам је мед;

Али моје срце, али моје груди

Леденом су злбом разбијали људи,
Па се, место срца, ухватио лед.
С белом булом,
Са зумбулом,
Шарен-рајем,
Рајским мајем,
Цвећем, миром,
Са лепиром,
Летимо ти ми
Срца топити —
Ћију ћи!
Моје тице мале, јадни сиротани!
Прошли су ме давно моји лепи дани —
Увело је цвеће, одбегô ме мај;
А на души оста, кô скрхана биљка,
Ил' кô тужан мирис увелог босиљка,
Једна тешка рана, тежак уздисај.

На Липару 1866.

ПОНОЋ

... оноћ је.

У црном плашту нема богиња;
Слободне душе то је светиња.
То глухо доба, тај црни час —
Ал' какав глас?...

По тамном крилу неме поноћи
Кô грдан талас један једини
Да се по морској ваља пучини;
Лагано хуји, кô да умире,
Ил' да из црне земље извире.
Можда то дуси земљи говоре?
Ил' земља куне своје поборе?
Ил' небо, можда, даље путује,
Да моју клетву више не чује?
Па звезде плачу, небо тугује,
Последњи пут се с земљом рукује...
Па зар да небо свету нестане?
Па зар да земљи више не сване?

Зар да остане —
Тама?...
И ход се чује...
Да л' поноћ тако мирно путује?
Ни ваздух тако тихо не гази —
Кô да са оног света долази.
Ил' крадом облак иде навише?
Ил' болник какав тешко уздише?
Ил' анђô мелем с неба доноси?
Ил' оштру косу да га покоси?
Да љубав не иде?... Да злоба није?...
Можда се краде да нам попије
И ову једну чашу радости?
Ил', можда, суза иде жалости
Да нас ороси тужна капљица?
Или нам мртве враћа земљица?
.....
Врата шкринуше...
О, душе! О, мила сени!
О, мајко моја! О, благо мени!
Много је дана, много година,
Много је горких било истина;
Много ми пута дрхташе груди,
Много ми срца цепаше људи;

Много сам кајô, много грешио
И хладном смрћу себе тешио;
Многу сам горку чашу попио,
Многи сам комад сузом топио...
О, мајко, мајко! О, мила сени!
Откад те, мајко, нисам видео,
Никаква добра нисам видео...
Ил', можда, мислиш: „Та добро му је,
Кад оно тихо ткање не чује
Што паук везе жицом тананом
Над оним нашим црним таваном!
Међу људма си, међу ближњима!...“
Ал' зло је, мајко, бити међ' њима:
Под руку с злбом пакост путује,
С њима се завист братски рукује,
А лаж се увек онде находи,
Где их по свету подлост проводи;
Ласка их двори, издајство служи,
А невера се са њима дружи...
О, мајко, мајко, свет је пакостан,
Живот је, мајко, врло жалостан...

На Липару 1866.

ЈЕВРОПИ

Т

еби да певам — теби, тиранко!

А дух ми мори отров и гнев;
Увреда твојих жаоци јетки
Потпаљују ми племенит спев.

Милионима народи пиште,
Милион груди просипа крв —
Милионима пале кућиште,
Милион људи гмиже кô црв.

И милиони долазе смерно
Јевропи гордој на холи суд:
„Не може више, раја не може
Сносити јарам, мучити труд!

Тиран нас гази, срамоти жене,
Усева наших отима плод.
Пресуди, силна, да л' живет може

У таквом игу несрећни род?...

Изгинућемо!..

„Па изгините!“

Подсмеха твога горди је збор.

„И гинућемо, гинути славио —

Ил’ мачем пресећ Гордијев чвор!

Изгинућемо — али слободни,

Јер Србин неће да буде роб!

Тамо далеко, на светом гробљу,

Потражићемо живот ил’ гроб!“

11. јануара 1867.

ОТАЦ И СИН

Једанпут иде стари Амиџа

Кô неки седи мандарин;
А за њим тапка, трчи, скакуће
Јуначке крви најмлађи син.

Вашар је био — а на вашару
Сабље, пиштољи, арапски ат;
Туниске капе, сребро и злато,
Млетачка свила, женеvски сат.

„Е, шта ћеш, сине, да купи бабо?“
Детета склоност кушаше свог.
„Хоћеш ли сабљу, ту бритку, сјајну,
Ил’ волим ата мисирског?

Ил’, можда, желиш од свиле рухо?
Нека ти буде свилено све!
Говори, сине, говори брже,

Да купим оне токе злаћене?“

Дете се чешка руком по глави,
Као да не зна шта би од свег:
„Ах, бабо, бабо, купи ми, бабо,
Печења купи јарећег...”

Сад се и бабо чеше по глави,
Гледајућ дуго синчића свог:
— Е, ја сам волô сабље и копља,
А син ми јарца печеног!

1872.

ОТАЏБИНА

И

овај камен земље Србије,

Што, претећ сунцу, дере кроз облак,
Суморног чела мрачним борама
О вековечности прича далекој,
Показујући немом мимиком
Образа свога бразде дубоке.

Векова тавних то су трагови —
Те црне боре, мрачне пећине;
А камен овај, кô пирамида
Што се из праха диже у небо,
Костију кршних то је гомила,
Што су у борби против душмана
Дедови твоји вољно слагали,
Лепећи крвљу срца рођеног
Мишица својих кости сломљене, —
Да унуцима спреме бусију,
Оклен ће некад смело, презирућ,

Душмана чекат чете грабљиве.

И само дотле, до тог камена,
До тог бедема —
Ногом ћеш ступит, можда, поганом.
Дрзнеш ли даље?... Чућеш громове
Како тишину земље слободне
Са грмљавином страшном кидају;
Разумећеш их срцем страшљивим
Шта ти са смелим гласом говоре,
Па ћеш о стења тврдом камену
Бријане главе теме ћелаво
У заносноме страху лупати...
Ал' један израз, једну мисао,
Чућеш у борбе страшној ломљави:
„Отаџбина је ово Србина!...”

1875.

ЈЕДНОЈ НЕСТАШНОЈ ДЕВОЈЦИ

Зар пољубац мени, старцу,

Дајеш, млада, са усана?

Зар на моје старо раме

Пада рука усијана?

Је л' то љубав, је ли шала,

Те је твоја рука мала

На рамену седог старца

Задрхтала, затрептала?

Ил' си дошла, злуранице,

Да ме варкаш, да ме једиш?

Измучене старе груди

Да повредиш, да позледиш?

„Ја те љубим!...“ тврдиш, млада,

Пуна јада, пуна нада —

Али љубав седом старцу

Веруј, душо, тешко пада...

Увеле су груди моје,
Твоја љубав — ватра жива —
Па се бојим, старац седи,
Од пламена и горива.

1875.

КАРАУЛА НА ВУЧЈОЈ ПОЉАНИ

Н

асред куле карауле,

Око ватре на огњишту

Стражари се искупише...

Ватра гори, пламен лиже

И по тамни дуварови

Горостасне сенке диже,

Кô да ј' рада из прошлости,

У ватреној занетости,

Витезове да наниже

И тим време доба давна

С нашим даном да изравна.

Дружба ј' мала... Пет стражара...

У свакога пушка танка,

Дуга пушка белгијанка,

А готова да запара,

Да зарије са танетом

Ил' са љутим бајонетом,

Кроз редове људског блата —
У колове Азијата;
Па да онда у нереду
Црну цевку, пушку бледу,
Турском крви обојади,
Њеном паром да окади.

„Још их нема!... Где су? Шта су?...
Ил' им зверске стрепе груди.
На мегдану и ужасу?...
А кад треба децу клати,
Слабе жене злостављати,
Онда ће ти онде бити,
Спаљивати и робити,
Насилници и нељуди!...“
Тако збори буљубаша
И за нож се руком маша.
Даље тврди стражар стари:
„Браћо моја, граничари!
Имам једног побратима,
А у њему вере има;
Па ми дође крадимице
С оне стране Тисовице,
Потказа ми турске звери:

Да су ноћас у намери
Нашој кули огањ дати,
На нас мучки нападати...
Кол'ко их је?... Побро не зна!...
Али да је чета бесна,
Да је дивља, неуредна,
Крви жељна, крви жедна,
То му кажу црне очи,
Свака реч му то сведочи..."

Пет другара, пет стражара
Буљубаше реч су чули,
Али нису претрнули;
Ни пак црта мушког лица
— Страховања јадни млази —
Трепет душе да изрази
И страшљивост кукавица...
„Нека дође сто хиљада,
А у српским у грудима
Један живот нека има,
И тај један нека пада,
На бајонет нек' се меће;
Ал' пред четом насилника
Срце српског Крајишника

Задрхтати никад неће!...“
Пет другара, пет стражара,
Таким гласом одговара.
У то доба неме ноћи
Затресе се у самоћи
Мрачна гора, јела вита;
А ломљава страховита
Раздираше поноћ мрака,
Кô да ј’ рада таму њену
Паљевином из пушака
Пројурити у пламену...
И на кули караули
Ломљаву су тешку чули,
Ал’ витези граничари
Нису немим страхом стали;
А зидови, опет, стари
Никад нису задрхтали.

„Видите ли турску силу
Како јури у беснилу?
Двеста их је!... Двеста друга,
Што се сваком праву руга,
Што с планина јадне раје
Преко прага српског гази,

Да нам жене, да нам децу,
Обешчасти и порази...
На петоро... двеста њи' је,
Све низама помамније'!
Да л' остати у бој љути?...
У крв ћемо утонути...
А утећи?...“
..Буљубаша не изусти,
Засикташе ножи љути,
Зазвечаше пушке танке,
Црне пушке белгијанке:
„Буљубашо, жена бежи,
А у нашој крви лежи
Крв косовска, крв јунака,
А крв така
Не затрепта од Турака!...“

Тако рече пет стражара
Крајишника, граничара;
А пушке им огањ бљују.
Ал' и Турци наваљују,
Крвожећу х'јене љуте
Сипајући пламен живи
На кров куле нападнуте...

Поноћ гледа силу беса,
Па се јежи, стрепи, стреса,
Вихор диже урнебеса,
Риче страшно, јечи, стење,
Ломи дрвље и камење;
А са крова запаљена
Пуно гара, дима, жара
Повијајући, сила њена
Често сипа из недара
А у недро граничара.

„На бајонет!... На ножеве!...“
Буљубаша виче стари,
А синови граничари
Реч му другу не шчекаше:
У рукама њиховима
Ханџари се заблисташе,
А крв лопи срца жива
Са челика и сечива...
Поноћ стаде од милине,
Па у чуду само хуче,
Гледајући две стотине,
Како бежи и јауче...
Две стотине војске њине...

— Шта ћеш лепше?... Куда више?...

Кад Турака две стотине

Пет стражара погонише!

Али утом пламен сину,

А у грлу Илијину

Живот запе на свакада.

Млади другар мртав пада.

Више њега буљубаша

С три другара граничара

Чуда ствара —

Чак и унук да се сети

Како треба у освети

Срцу своме одолети...

1875.

КАО КРОЗ МАГЛУ...

Као кроз сиву маглу

Што само сине зрак,
А гушће облак дође,
Да већи буде мрак, —

И она само сину,
Да опет дође хлад,
Да већа тама буде,
Да већи буде јад...

1876. (?)

ПОЗДРАВ

О ј, Козаче, ратни сине!...

Сред грмљаве и звекета,
Усред наше бојне муке,
Слушао сам танке звуке,
Пуне бола, пуне сете,
Кô да слушам старе бајке
Твоје гласне балалајке.

Гледô сам те, пун милине,
Како јездиш, како летиш
И крвавом шашком претиш;
Па још кад се, Козак, сетиш
Твоје лепе Украјине,
У оку ти пламен сине,
Полегô би танку змију,
Мегданцију бедевију,
Преко поља да се вине...
Али где је земља лепа?

Где је степа?...

Ој, Козаче, бојни брате,
Познајем ти тешку муку
И по песми и по звуку,
По узвику и јауку,
Што задршће са усана
Као жеља усијана...
Певаш песме, тужне, миле,
Од љубави и мегдана,
Па се сећаш страшне силе
И страшнијих јоште дана;
Та бојева давних, стари',
Са Татари и Маџари,
И козачкој новој слави,
На Тимоку и Морави.
Како сте се онде били,
Како сте се кржавили:
Против сто си сам ишао,
На хиљаду јуришао;
Зуји куршум и кумбара,
Грме горе и долине,
А Козаку душа стара
Од силине и милине —

Дирнут ханџар из корице.
Или листак из горице,
Кад се вихор игра њима —
Затрепери у прсима.

Па, Козаче, брате мили,
Кад отидеш твоме крају,
Козачкоме завичају,
И затресеш балалајку,
Поздрави нам стару мајку —
Украјину...

1876.

ЈАН ХУС

Н

а Сабору косничкоме

Има, ваљда, пет стотина
Црних риза и мантија —
Али нигде ведро лика;
Већ кô она туга тија
Спустила се помрчина,
Па се ваља као змија
По грудима становника...
Само оне црне звери,
Што ђавољи шапат чују
Само црни калуђери
Подмукло се осмејкују.

Пред њима је борац стари,
Узор свеца и човека,
Што идејом свога века
И векова господари.
Чело му је без облака,

Мудро око пуно плама,
Гледа децу црног мрака,
Гледа чету пустињака
У тим црним мантијама...

„Звали сте ме да поречем
Својом крвљу што сам писô,
Мојим ножем да пресечем
Од помисли прву мисô:
Да се клањам немој слици,
Коју не знам нити чујем,
И у њојзи, варалици,
Христа бога да поштујем!“

Тако рече смелим гласом
Поучитељ нове вере,
А глас му је са ужасом
Испунио калуђере.
Дигоше се ћелепуши,
Кô да друга коса ниче;
Па кô змија када сиче,
Сав се сабор запенуши:

„Тешко теби, несрећниче!“

Тешко твојој гршној души!

Опореци књигу гада,

Књигу греха, књигу јада!“

„...Ја никада!“

„На спалиште! На спалиште!

Пакô своју жртву иште:

Душу, тело и списове,

И јунака вере нове!

Све нек’ иде на спалиште!

На спалиште! На спалиште!...“

Народ ћути, Рајна ћути,

А учитељ новог знања

Од судија строгих, крути’,

И не тражи поравнања:

— Нека Рајна носи пепô!

У Рајни је тако лепо!

Брда плава, река плава

Од пакости заштићава

И грехове прашта свима;

А науке нова вера

Потресаће вековима

Подлу чету калуђера!... —

1877.

КАЛУЂЕРИ

ледô сам вам метаније

Кад варате бога жива;
Гледô сам вас где се пије,
Где се једе и ужива.

Слушô сам вас кад кунете
Своје стадо, своје верне;
И кад тајни призовете,
Лицемерни, лицемерне!

Гледô сам вас — не да нисам,
Кад разблудом успамтите;
Гледô сам вас, не да нисам,
Лицемерни, упамтите!

1877. (?)

